

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XI–XII (LII–LIII)

(2013–2014)

FASCICLE B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XI-XII (LII-LIII)

(2013-2014)

FASCYKUŁ B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW:
Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktor: Franciszek M. Stępnowski (f.stepniowski@uw.edu.pl)
Sekretarz redakcji: Andrzej Maciałowicz (amacialowicz@uw.edu.pl)
Współpraca redakcyjna: Ludwika Jończyk

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

All rights reserved
© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk: Totem.com.pl, ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Contents

Spis treści

Fascykuł B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI

Fascicle B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND

Studia i materiały

Jacek Lech

- Z DZIEJÓW BADAŃ NEOLITU W POLSCE:
ANNA KULCZYCKA-LECIEJEWICZOWA (1934–2011) 9
- Anna Kulczycka-Leciejewiczowa (1934–2011):
From the History of Studies on the Neolithic in Poland 51

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Małecka

- HODOWLA I ŁOWIECTWO WŚRÓD SPOŁECZNOŚCI
ZAMIESZKUJĄCYCH WIELOKULTUROWĄ OSADĘ W BODZI (ST. 1)..... 55
- Breeding and Hunting among the Communities Inhabiting
the Multicultural Settlement at Bodzia (Site 1)..... 85

Agnieszka Jarzec

- MATERIAŁY KULTURY ŁUŻYCKIEJ ZE STANOWISKA 4
W MAGNUSZEWIE MAŁYM, POW. MAKOWSKI 87
- Archaeological Relics of the Lusatian Culture from Site 4
in Magnuszew Mały, the Maków District 114

Przemysław Dulęba

- O POŻYTKU Z KWERENDY ARCHIWALNEJ. PRZYKŁAD ODKRYĆ
ZWIĄZANYCH Z KULTURĄ LATEŃSKĄ Z OBSZARU GÓRNEGO ŚLĄSKA 117
- On the Benefits of Archival Research. An Example of Discoveries
Related to the La Tène Culture from Upper Silesia 135

Ростислав Терпиловский, Геннадий Жаров

ДРУЖИННЫЙ МОГИЛЬНИК ПОЗДНЕГО ПРЕДРИМСКОГО ВРЕМЕНИ НА СЕЙМЕ.....	137
WARRIOR CEMETERY FROM THE LATE PRE-ROMAN PERIOD ON THE RIVER SEYM	150
Cmentarzysko wojowników z młodszego okresu przedrzymskiego nad rzeką Sejm.....	155

Iwona Kowalczyk-Mizerakowska

BOGATY GRÓB WOJOWNIKA Z SANDOMIERZA-KRAKÓWKI W KONTEKŚCIE ŚWIĘTOKRZYSKIEGO CENTRUM HUTNICZEGO	157
Rich Warrior's Grave from Sandomierz-Krakówka Considered in the Context of the Świętokrzyskie Metallurgic Centre	171

Agata Chilińska-Früboes

PRZEDWOJENNE ZNALEZISKA RZYMSKICH ZAPINEK KABŁĄKOWYCH DATOWANYCH NA WCZESNY OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH Z OBSZARU KULTURY DOLLKEIM-KOVROVO	173
Pre-war Finds of Imported Roman Bow Brooches Dated to the Early Roman Period Found at the Area of the Dollkeim-Kovrovo Culture	202

Joanna Piątkowska-Małecka, Teresa Tomek

SSAKI I PTAKI W GOSPODARCE LUDNOŚCI ZAMIESZKUJĄCEJ WCZESNOŚREDNIOWIECZNY ZESPÓŁ OSADNICZY W KULCZYNIE-KOLONII (ST. 8), POW. WŁODAWSKI	205
Mammals and Birds in the Economy of the Inhabitants of the Early Medieval Settlement Complex in Kulczyn-Kolonia (Site 8), the Włodawa District	221

Róża Paszkowska

WSTĘPNE WYNIKI ANALIZY ARCHEOZOOLOGICZNEJ ZABYTKÓW Z KOŚCI I POROŻA Z WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO RADOMIA, STANOWISKA 1 I 2	223
Preliminary Results of an Archaeozoological Analysis of Artefacts Made of Bone and Antlers from Early Medieval Radom, Sites 1 and 2.....	241

Jerzy Sikora, Piotr Kittel, Piotr Wroniecki

W POSZUKIWANIU MILENIJNEGO MIRAŻU. NOWE BADANIA GRODZISKA W ROZPRZY (POW. PIOTRKOWSKI, WOJ. ŁÓDZKIE)	243
In Search of a Millennial Mirage. New Investigation of the Stronghold in Rozprza (Piotrków District, Łódzkie Voivodeship)	269

Sławomir Wadył

WCZESNOŚREDNIOWIECZNE KLAMRY HACZYKOWATE Z ZIEM PRUSKICH. KLAMRY DO PASA, BŁYSTKI CZY ZAPINKI?.....	271
Belt Buckles, Fishing Lures, or Brooches? Early Medieval Hook Buckles from Prussia	284

Andrzej Buko

NAJSTARSZA FAZA REZYDENCJI DANIELA ROMANOWICZA NA GÓRZE KATEDRALNEJ W CHEŁMIE: PYTANIA I HIPOTEZY	285
The Oldest Phase of the Daniel Romanovich's Residence on the Cathedral Hill in Chełm: Questions and Hypotheses	301

Dominik Chudzik

MUROWANA ARCHITEKTURA SAKRALNA ZIEMI HALICKIEJ OD XIII DO POCZĄTKU XIV WIEKU	303
Brick-Built Sacred Architecture in the Halych Land since the 13 th until the Early 14 th Century	325

Anna Kubica-Grygiel

PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE SZCZĄTKI LUDZKIE ODKRYTE W OBRĘBIE KOŚCIOŁA I KLASZTORU OO. DOMINIKANÓW W KRAKOWIE.....	327
Late Medieval Human Remains Discovered within the Dominican Church and Monastery in Kraków.....	337

Wydarzenia

Monika Rekowska

UROCZYŚCIE W KOZIENICACH KU CZCI PROFESORA TOMASZA MIKOCKIEGO	341
---	-----

Kronika wykopalisk

Paweł Szymański

CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	349
Czerwony Dwór, Site XXI, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014	357

Artur Brzóska, Magdalena Nowakowska

W POSZUKIWANIU ŚLADÓW WALK PARTYZANCKICH POWOJENNEGO PODZIEMIA NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO („ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH”). BADANIA PODWODNE JEZIORA BROŻANE NA TERENIE PUSZCZY AUGUSTOWSKIEJ W 2013 ROKU	359
Searching for Traces of Guerrilla Warfare of the Post-War Anti-Communist Underground (‘Cursed Soldiers’). Underwater Exploration of the Brożane Lake in the Augustów Primeval Forest in 2013.....	363

Adam Cieśliński, Andrzej Kasprzak, Zbigniew Stasiak

NOWY ŁOWICZ, ST. 2, WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	365
Nowy Łowicz, Fst. 2, Woiwodschaft Westpommern. Ausgrabungen 2013–2014	371

Władysław Roszyk

PETRYKOZY, ST. 3, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W ROKU 2014.....	375
Petrykozy, Site 3, the Mazowieckie Voivodeship. Excavations in 2014	379

Karolina Blusiewicz

PUCK (DZIAŁKA NR 148/1), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2014	381
Puck (Plot no. 148/1), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2014	386

Michał Starski

PUCK, STARY RYNEK 13 I 14, WOJ. POMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	389
Puck, 13 and 14 Stary Rynek Street, the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014	395

PAWEŁ SZYMAŃSKI

CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014

Keywords: Balts, Sudovian Culture, Migration Period, barrow cemetery

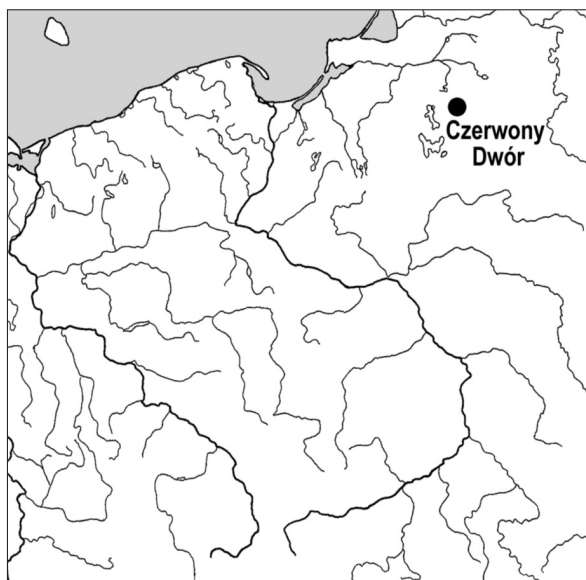
Badane wykopaliskowo od 2003 roku cmentarzysko w Czerwonym Dworze¹, położone jest w północno-wschodniej części Mazur, w centrum Puszczy Boreckiej, na terenie nadleśnictwa Czerwony Dwór. Na stanowisku zlokalizowano około 35–40 kamiennych kurhanów, koncentrujących się w dwóch skupiskach: południowo-wschodnim (kurhany z młodszego okresu wpływów rzymskich) i północno-zachodnim (kurhany z okresu wędrówek ludów). Dotychczas przebadano 19 z nich, odkrywając w sumie około 160 grobów ciałopalnych, zarówno w obrębie kopców, jak i w przestrzeni międzykurhanowej. Nekropola datowana jest na młodszy okres rzymski i okres wędrówek ludów, i należy do grupy gołdapskiej kultury sudowskiej. Znajdują się tu również obiekty kultury kurhanów zachodniobałtyjskich związane z produkcją żelaza i pojedyncze groby kultury bogaczewskiej z fazy B₁².

Badania z 2013 i 2014 roku omówione zostaną oddzielnie, ponieważ prowadzone były w odległych partiach stanowiska i dostarczyły materiałów o różnej chronologii.

Badania w 2013 roku

Badania wykopaliskowe w sezonie 2013 odbyły się w dniach 22 lipca – 10 sierpnia. W ich trakcie kontynuowano rozpoznanie południowo-wschodniego skupiska kurhanów. Jednak ze względu na krótszy niż zwykle czas badań (trzy tygodnie), prace miały ograniczony zasięg – odsłonięto jedynie obszar o powierzchni 100,55 m². Przebadano jeden kurhan (nr 31) oraz pas przestrzeni międzykurhanowej (**Ryc. 1**). Wyeksplorowano cztery obiekty: tzw. grób centralny w kurhanie 31 (obiekt 173), dwa pochówki tzw. płaskie (obiekty 171 i 175) oraz obiekt 172 o nieznanym funkcji.

Przebadany kurhan 31 był bardzo silnie zniszczony przez dwa wykroty, a kamienie z nasypu rozrzucone były w promieniu kilku metrów (**Ryc. 2:1**). Niemniej podczas badań udało się odtworzyć jego pierwotną konstrukcję.

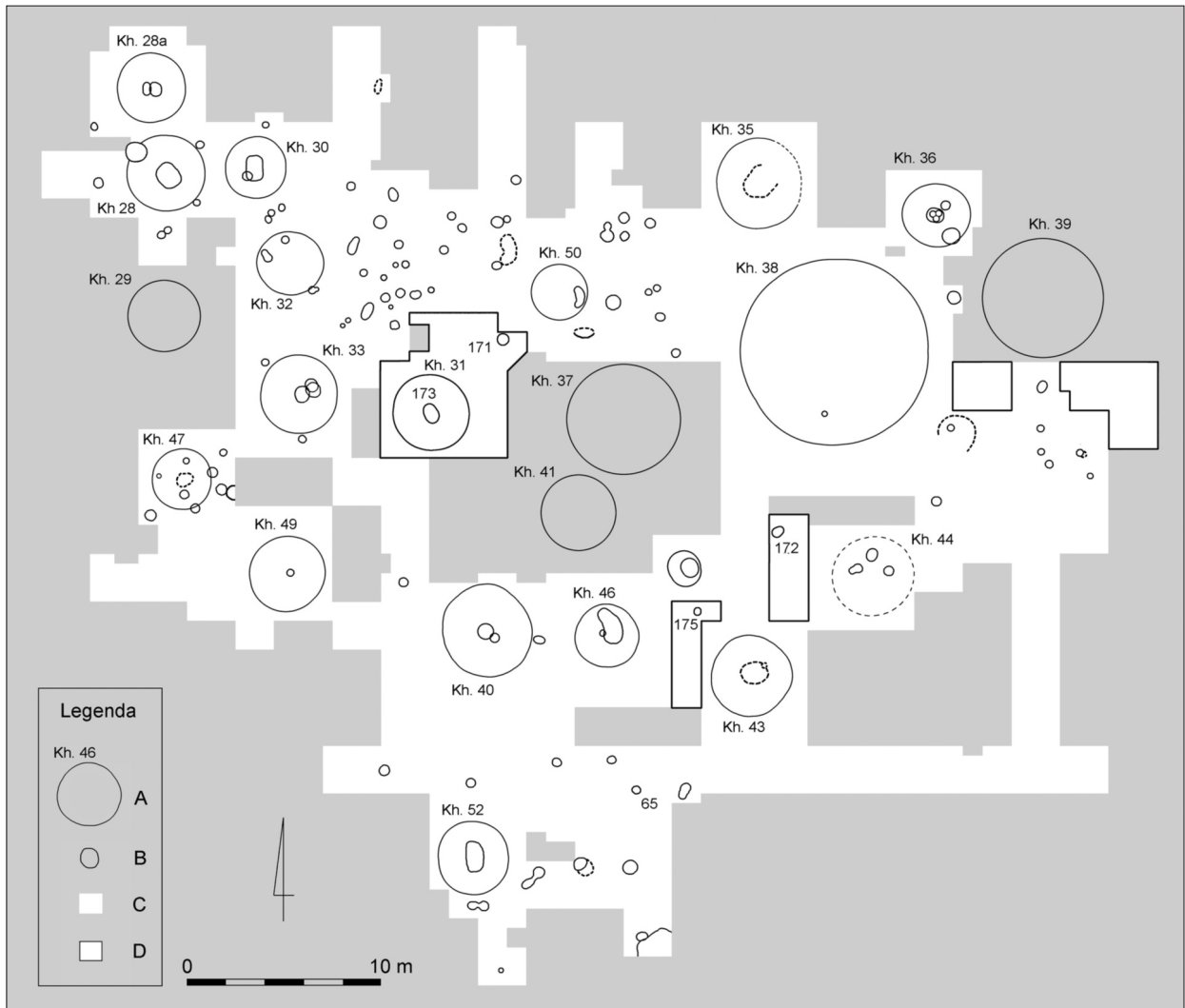
Zasięg wyznaczał kolisty, stosunkowo regularny wieniec ze specjalnie dobranych kamieni. W obrębie wieńca, na tym samym co on poziomie, zalegała spodnia, starannie ułożona warstwa kamieni. Wyżej widoczny był bezładnie usypany, niewysoki nasyp kamienny, wyższy w centrum i obniżający się stopniowo ku brzegom. Łącznie z warstwą spodnią nasyp składał się z trzech poziomów kamieni. Średnica wieńca wynosiła około 4 m, wysokość nasypu kamiennego – około 0,45–0,5 m.

Bezpośrednio pod środkową partią nasypu kurhanu 31 odkryto grób centralny (obiekt 173): jamowy pochówek ciałopalny, z wypełniskiem barwy czarnej, zawierającym bezładnie rozproszone kości. Był on w górnej partii naruszony przez wkop rabunkowy. Tego typu zniszczenia zarejestrowano w przypadku kilku do tej pory przebadanych kopców z młodszego okresu wpływów rzymskich (por. SZYMAŃSKI 2013: 28, 50).

W kurhanie nie odkryto zabytków umożliwiających precyzyjne określenie jego chronologii, w pochówku centralnym znaleziono jedynie nóż żelazny (**Ryc. 2:2**). Niemniej, kopiec można z dużym prawdopodobieństwem

¹ Czerwony Dwór, st. XXI (AZP 16-77/19), gm. Kowale Oleckie, pow. gołdapski, woj. warmińsko-mazurskie.

² Na temat dotychczasowych badań: SZYMAŃSKI 2013, tam starsza literatura.

Ryc. 1. Czerwony Dwór, st. XXI. Plan południowo-wschodniego skupiska kurhanów. A – zarys kurhanów i bruków kamiennych; B – obiekty; C – wykopcy z lat 2003–2012; D – wykopcy z 2013 roku (oprac. P. Szymański).

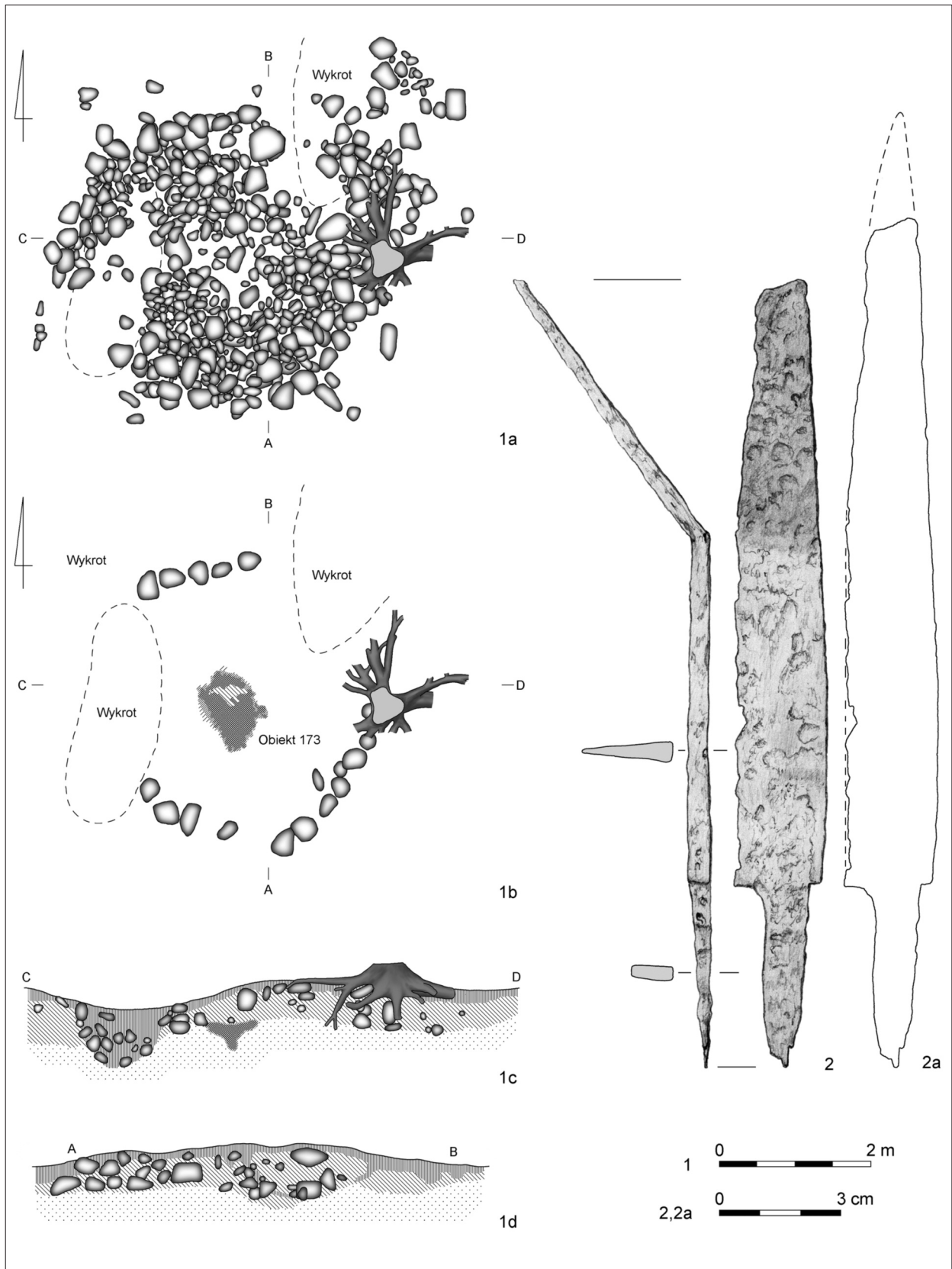
Fig. 1. Czerwony Dwór, site XXI. Plan of the south-eastern concentration of barrows. A – outline of the barrows and cobblestones; B – features; C – trenches from 2003 to 2012; D – trenches from 2013.

datować na fazę C na podstawie jego konstrukcji, ponieważ jest ona podobna do pozostałych kurhanów w skupisku SE, natomiast różni się zdecydowanie od późniejszych kopców z okresu wędrówek ludów (por. SZYMAŃSKI 2013: 52).

W trakcie prac odkryto też dwa jamowe groby płaskie (obiekty 171 i 175). Obiekt 171 wypełniony była czarną ziemią (zapewne spalenizną ze stosu pogrzebowego) z rozproszonymi, przepalonymi kośćmi. Obiekty o podobnej formie odkrywano licznie na cmentarzysku. Niestety, brak zabytków uniemożliwia bliższe datowanie tego grobu. Drugi grób jamowy (obiekt 175) nie został obsypany szczątkami stosu, zawierał natomiast stosunkowo zwarte skupisko słabo przepalonych kości. Podobne obiekty również odkrywano w poprzednich sezonach wykopalskich, choć rzadziej. W literaturze niemieckojęzycznej określane były jako *Knochenhäufchen* (SCHMIEDEHELM 1990: 15; por. SZYMAŃSKI 2005: 90) i spotykane są powszechnie na cmentarzyskach bałtyjskich, szczególnie z młodszego okresu rzymskiego.

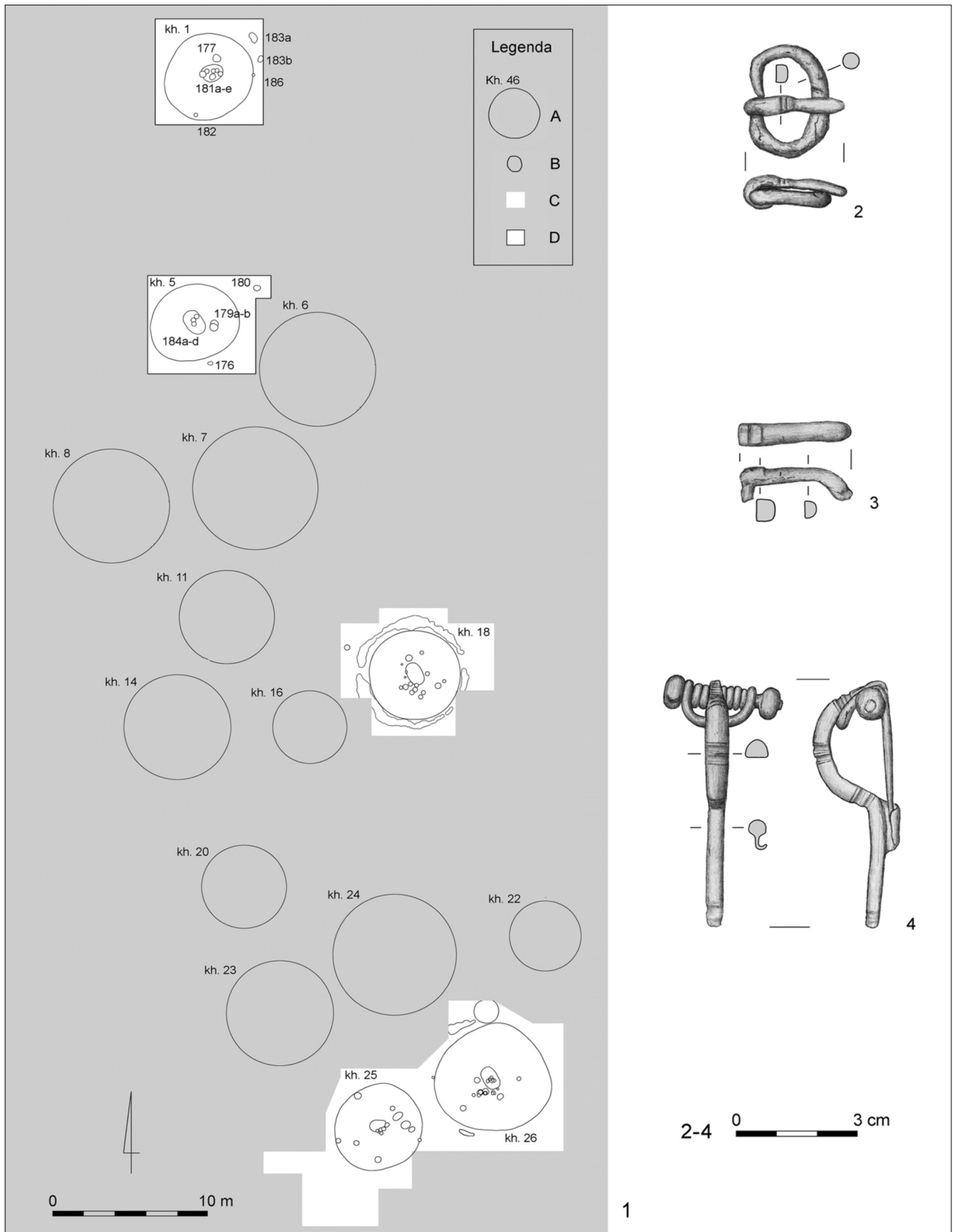
Oprócz grobów odkryto innego rodzaju obiekt 172, naruszony przez jamę zwierzęcą. Zawierał on potłuczone naczynie z okresu wędrówek ludów. Serię podobnych obiektów odkrywano na cmentarzysku w Czerwonym Dworze już wcześniej (SZYMAŃSKI 2013: 58). Znajdowano w nich wyłącznie jedno lub dwa potłuczone naczynia, brak było natomiast przepalonych kości i węgla drzewnych. Nieznana jest funkcja tych obiektów – być może zdeponowane w nich naczynia pełniły jakąś rolę w trakcie obrzędów odprawianych na cmentarzysku.

Obecność wyżej opisanego obiektu z okresu wędrówek ludów w skupisku SE kurhanów potwierdza wcześniejsze ustalenia dotyczące chronologii użytkowania tej partii cmentarzyska. Wszystkie kurhany w tym skupisku, których datowanie można określić na podstawie odkrytych w nich zabytków, wznoszone były w młodszym okresie rzymskim. Jednak w nasypach kopców oraz pomiędzy nimi odkryto serię obiektów, zarówno grobów jak i jam o innym

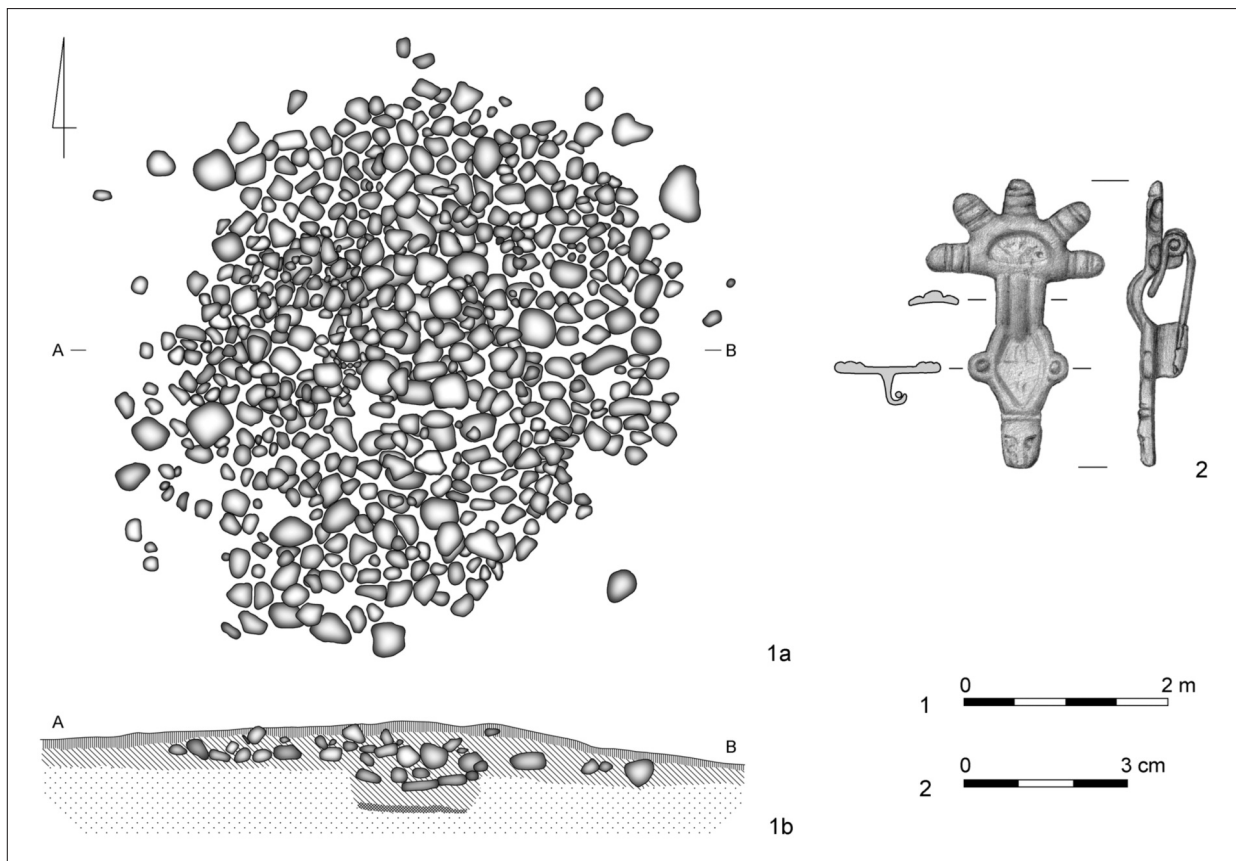
Ryc. 2. Kurhan 31 i pochodzący z niego zabytek. 1a – plan kamieni w nasypie kurhanu; 1b – wieniec kamienny i obiekty odkryte pod nasypem; 1c, 1d – profile kurhanu; 2 – nóż żelazny (2a – rekonstrukcja) z obiektu 173 (rys. P. Szymański).

Fig. 2. Barrow no. 31 and a relic found therein. 1a – plan of stones in the embankment of the barrow; 1b – stone circle and features found beneath the embankment; 1c, 1d – barrow profiles; 2 – iron knife (2a – reconstruction) from the feature no. 173.

Ryc. 3. Czerwonny Dwór, st. XXI. 1 – plan północno-zachodniego skupiska kurhanów (A – zarys kurhanów i bruków kamiennych; B – obiekty; C – wykopy z lat 2004–2010; D – wykopy z 2014 roku); 2–4: wybór zabytków z grobu 184 (kurhan 5); 2, 3 – sprzączki żelazne z pochówki centralnego (obiekt 184d); 4 – zapinka brązowa z zasypiska obiektu 184 (rys. P. Szymański).

Fig. 3. Czerwonny Dwór, site XXI. 1 – plan of the north-western concentration of barrows (A – outline of the barrows and cobbles; B – features; C – trenches from 2004–2010; D – trenches from 2014); 2–4: selected relics from the burial no. 184 (barrow no. 5); 2, 3 – iron buckles from the central burial (feature no. 184d); 4 – bronze brooch from the backfill of the feature no. 184.

Ryc. 4. Kurhan 1 i pochodzący z niego zabytek. 1a – plan kamieni w nasypie kurhanu; 1b – profil kurhanu, z widocznym grobem centralnym (obiektem 181); 2 – zapinka brązowa znaleziona pod północną częścią nasypu kurhanu 1 (rys. P. Szymański).

Fig. 4. Barrow no. 1 and a relic found therein. 1a – plan of stones in the barrow embankment; 1b – the barrow profile with the central burial (feature no. 181); 2 – bronze brooch found in the northern part of the embankment of the barrow no. 1.

charakterze, pochodzących z okresu wędrówek ludów (do tej grupy należy obiekt 172). W tym czasie budowano już kurhany w skupisku NW.

Z badań skupiska SE pochodzą tylko pojedyncze zabytki wydzielone. Należy do nich tuleja żelaznego grotu o zupełnie zniszczonym przez korozję liściu, odkryta w grobie 175. Na terenie grupy gołdapskiej elementy uzbrojenia spotykane są bardzo rzadko. Na cmentarzysku w Czerwonym Dworze znaleziono dotychczas tylko trzy, zupełnie skorodowane groty w warstwie humusu (SZYMAŃSKI 2013: 38); ponadto kolejny grot znaleziono w nasypie kurhanu na pobliskim cmentarzysku w dawnym Rothebude (HILBERG 2009: ryc. 10:38).

Badania w 2014 roku

Cmentarzysko w Czerwonym Dworze położone jest w lesie i badania są utrudnione przez rosnące tu drzewa i krzewy, niekiedy bardzo gęste. Jednak na jesieni 2013 roku, na zlecenie Nadleśnictwa Czerwony Dwór, dokonano wylesienia dużej strefy na północ od stanowiska. W ramach tej akcji ścięto również drzewa na północnym skraju cmentarzyska, w pasie o szerokości 30–40 metrów. Była to dotychczas zupełnie niepoznana część nekropoli (por. SZYMAŃSKI

2013: ryc. 2), podjęto zatem decyzję o rozpoczęciu prac archeologicznych w tej strefie.

Badania w 2014 roku trwały w dniach 14 lipca – 8 sierpnia. Wytyczono dwa wykopy o łącznej powierzchni 96 m², obejmujące dwa skrajne kurhany: kurhan 5, wchodzący w skład zwarte go skupiska kopców, oraz kurhan 1, nieco oddalony w kierunku północnym. Odkryto w sumie 21 obiektów (m.in. dwa groby centralne obu kurhanów), w tym 19 pochówków ciałopalnych (Ryc. 3:1).

Na dnie jamy grobu centralnego w kurhanie 5 (obiekt 184) odkryto zwarte skupisko przepalonych, czystych kości (pochówek 184d). Podobne skupiska należące do kilku-kilkunastu zmarłych napotkano już w centrach dwóch przebadanych kopców z okresu wędrówek ludów (kurhany 18 i 26). Odkryte w grobie centralnym i w jego zasypisku zabytki (między innymi cztery zapinki, w tym jedna typu *Dollkeim/Kovrovo* i trzy typu *Schönwarling/Skowarcz*, seria sprzączek z owalną ramą i małą metopą na kolcu – Ryc. 3:2–4) wskazują, że kurhan założono w rozwiniętej fazie D.

Z kolei na dnie grobu centralnego kurhanu 1 (obiekt 181) zalegała warstwa czarnej ziemi (Ryc. 4:1), a w jej centrum skupisko przepalonych kości. Nie sposób ustalić dokładną pozycję chronologiczną grobu, bowiem

Ryc. 5. Grób 177 wkopany wtórnie w nasyp kurhanu 1, widok od strony E. Dookoła popielnicy przykrytej kamieniem obstwa złożona z mniejszych kamieni. Duże kamienie stanowiły bruk nasypu kurhanu, z lewej strony na niższym poziomie widoczny kamień obstawy grobu centralnego – obiektu 181 (fot. P. Szymański).

Fig. 5. Burial no. 177 as a secondary dig into the embankment of the barrow no. 1, view from the east. Around an urn covered with a stone a cover was built from smaller stones. Big stones were used as cobblestones of the embankment of the barrow, while a stone from the encasement of the central burial – feature no. 181 – is visible below on the left side.

seria pięciu żelaznych sprzączek z dużymi metopami na kolcu datuje go tylko szeroko na fazy E₁ i E₂. Pod nasypem kurhanu znaleziono jednak brązową zapinkę pięciopalczałą, zbliżoną do wydzielonego przez V. Bierbrauera typu Csongrad (Ryc. 4:2; por. BIERBRAUER 1993: 324). Na tej podstawie powstanie kurhanu można wiązać z fazą E₂. Tym samym jest to najpóźniejszy kopiec na cmentarzysku, a zarazem jeden z najpóźniejszych w grupie gołdapskiej.

Zarówno w nasypy obu przebadanych w tym roku kurhanów, jak i w ich groby centralne, wkopano serię kilkunastu pochówków popielnicowych i jamowych (Ryc. 5, 6). Można zatem oba kopce zaliczyć do grupy tzw. kurhanów rodzinnych, charakterystycznych dla fazy prudziskiej kultury sudowskiej (por. np. KACZYŃSKI 1976: 263, 266, 270).

Na tle skupiska NW pod względem konstrukcji wyróżniał się kurhan 1. Wszystkie dotychczasowe kopce – łącznie z badanym w tym roku kurhanem 5 (Ryc. 7) – miały nasyp ziemny, a jedynie z wierzchu wybrukowano je płaszczem kamiennym (por. SZYMAŃSKI 2013: 52). Natomiast omawiany, położony w pewnym oddaleniu kurhan 1 nie miał nasypu ziemnego i składał się z jednej warstwy stosunkowo dużych kamieni, dopełnionych w partii centralnej mniejszymi – można go w zasadzie określić jako

bruk (Ryc. 4:1, 5). Jak stwierdzono wyżej – jest to najpóźniejszy z zarejestrowanych do tej pory kurhanów w Czerwonym Dworze. Można zatem zaproponować wstępnie tezę, że w rozwiniętym okresie wędrowek ludów nastąpiła zmiana sposobu budowy kurhanów: od wyniesionych kopców w stronę bardziej płaskich założeń.

Ciekawym odkryciem był grób nr 180 położony pomiędzy kurhanami (około 1,5 m od skraju kurhanu 5). Był to ciałopalny pochówek jamowy, z czarnym wypełniskiem, silnie zniszczony przez nory zwierzęce (Ryc. 8:1). W jego wypełnisku brak było precyzyjnie datujących zabytków, odkryto tu jedynie fragmenty spiralnego pierścionka brązowego z rozszerzoną częścią środkową (Ryc. 8:2). Można jednak przypuszczać, że podobnie jak i całe skupisko kurhanów, pochodzi on z okresu wędrowek ludów.

Dotychczas groby płaskie, zarówno z okresu wpływów rzymskich, jak i wędrowek ludów, odkrywano jedynie w skupisku SE kurhanów. Odkrycie grobu 180 sugeruje, że również w skupisku NW, na terenie jeszcze nie przebadanym, mogą znajdować się podobne obiekty (por. SZYMAŃSKI 2013: 57–58).

* * *

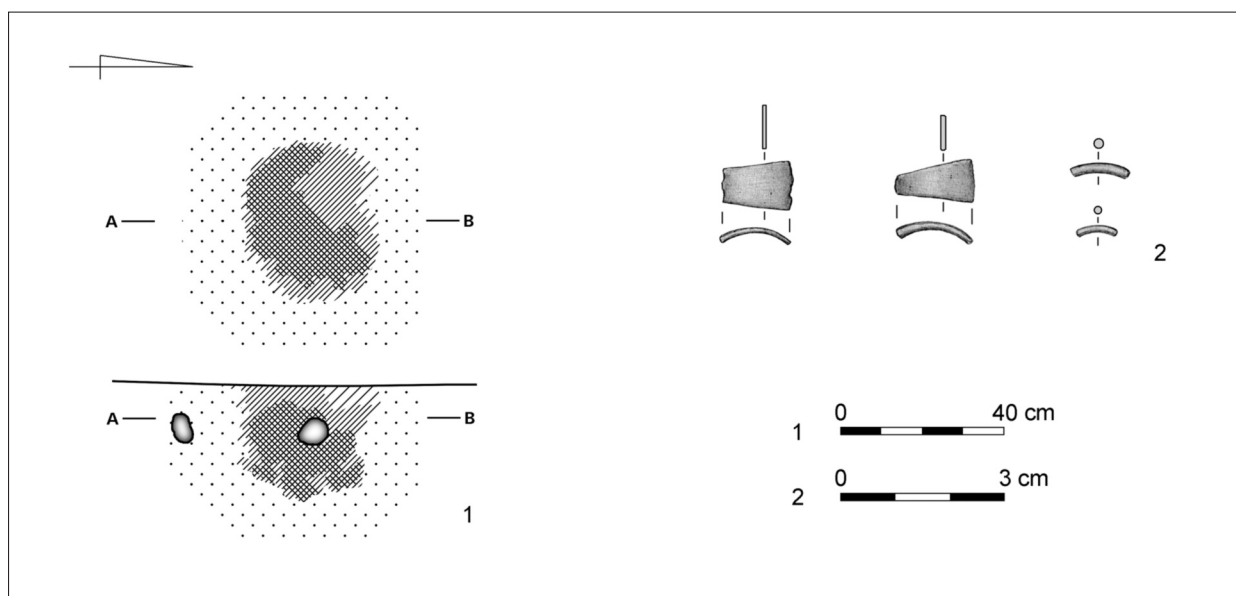
Ryc. 6. Obiekt 184, grób centralny w kurhanie 5, widok od strony W. Wtórnie wkopane popielnice (od lewej): 184a, 184c i 184b. Pod popielnicami, z prawej strony, skupisko kości – pochówek centralny na dnie jamy, obiekt 184d (fot. P. Szymański).

Fig. 6. Feature no. 184, the central burial in the barrow no. 5, view from the west. Secondly dug urns (from the left side): 184a, 184c, and 184b. Below the urns, on the right, an assemblage of bones – the central burial at the bottom of the pit, feature no. 184d.

Ryc. 7. Profile W i S kurhanu 5. W centrum: jama grobu centralnego (obiekt 184), zasypana kamieniami; dolne kamienie stanowiły obstawę pochówka umieszczonego na dnie jamy (fot. P. Szymański).

Fig. 7. W and S profiles of the barrow no. 5. In the middle: the pit of the central burial (feature no. 184) covered with stones; the stones on the bottom encased the burial located at the bottom of the pit.

Ryc. 8. Plan i profil obiektu 180 – grobu jamowego płaskiego (1) oraz pochodzące z niego fragmenty spiralnego pierścienka brązowego (2) (rys. P. Szymański).

Fig. 8. Plan and profile of the feature no. 180 – a flat pit burial (1) and pieces of a spiral bronze ring found therein (2).

O ile badania z 2013 roku jedynie potwierdziły obserwacje z poprzednich lat na temat cmentarzyska i stosowanego tu obrządku pogrzebowego, o tyle prace prowadzone w 2014 roku dostarczyły wiele nowych danych. Po pierwsze, odkryto najpóźniejszy z dotychczas odkrytych kurhanów na stanowisku, datowany na fazę E₂. Po drugie – zidentyfikowano pierwszy w skupisku NW grób płaski. Kontynuacja badań w północnej partii skupiska NW

wydaje się zatem uzasadniona. Jej celem będzie dalsze rozpoznanie tej części nekropoli i poszukiwania ewentualnego cmentarzyska płaskiego, rozciągającego się pomiędzy kurhanami.

Dr hab. Paweł Szymański
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
pmszyman@uw.edu.pl

Literatura

- BIERBRAUER V.
1993 *Die Dame von Ficarolo*, „Archeologia Medievale” XX, 303–332.
- HILBERG V.
2009 *Masurische Bügelfibeln. Studien zu den Fernbeziehungen der völkerwanderungszeitlichen Brandgräberfelder von Daumen und Kellaren*, (w:) *Daumen und Kellaren – Tumiany i Kielary*, t. 2, Schriften des Archäologischen Landesmuseums 9, Neumünster.
- KACZYŃSKI M.
1976 *Problem różnicowania wewnętrznego „kultury sudowskiej” w późnym podokresie wpływów rzymskich i okresie wędrówek ludów*, (w:) K. Godłowski (red.), *Kultury archeologiczne i strefy kulturowe w Europie Środkowej w okresie wpływów rzymskich*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CCCXXII, Prace Archeologiczne 22, Kraków, 253–286.
- SCHMIEDEHELM M.
1990 *Das Gräberfeld Gąsior*, „Archaeologia Baltica” IX, 5–126.
- SZYMAŃSKI P.
2005 *Mikroregion osadniczy z okresu wpływów rzymskich w rejonie jeziora Sałeta na Pojezierzu Mazurskim*, Światowit Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages X, Warszawa.
2013 *Z badań nad chronologią i różnicowaniem kulturowym społeczności Mazur w późnej starożytności i u progu wczesnego średniowiecza*, Światowit Supplement Series B: Barbaricum 9, Warszawa.

PAWEŁ SZYMAŃSKI

**CZERWONY DWÓR, SITE XXI, THE WARMIŃSKO-MAZURSKIE VOIVODESHIP.
EXCAVATIONS IN 2013–2014**

The barrow burial site of the Gołdap Group of the Sudovian Culture in Czerwony Dwór (site XXI) has been investigated since 2003. In 2013 excavations were conducted in an area between the burial mounds in the south-eastern tumuli concentration. One barrow from the Late Roman Period (no. 31) was investigated. Moreover, in the area between the mounds were found two cremation burials (nos. 171 and 175) and one feature containing a broken vessel (no. 172). Chronology of the finds confirms a previous hypothesis that the barrows in the SE concentration were built in the Late Roman Period, whereas the single features found in the same area can be dated to

the Migration Period. During the 2014 season, the northern part of the burial site, previously unexplored, was investigated. Two multiple burials, 'family' barrows from the Migration Period (nos. 1 and 5), were excavated, resulting in discovery of 21 features, mainly cremation burials. The barrow no. 5 was built in Phase D, while the barrow no. 1 probably in Phase E₂, which makes it one of the latest constructions of this type in the Gołdap Group of the Sudovian Culture.

Translated by Maciej Talała